

Μάθημα 70ό

Οἱ δερμάτινοι χιτῶνες.

Ὁ Θεὸς ἔλεγε· Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν υἱόν μου, τὸν υἱόν τῆς ἀγάπης, ὃς ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἔρχεται, ὅπως ἡ ἀγάπη μὴ ἀφανῇ ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἵνα ἡ ἀγάπη ἡμετέρα ὦ ἐκείνη ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται. Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν υἱόν μου, τὸν υἱόν τῆς ἀγάπης, ὃς ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἔρχεται, ὅπως ἡ ἀγάπη μὴ ἀφανῇ ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἵνα ἡ ἀγάπη ἡμετέρα ὦ ἐκείνη ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης ἐκείνης ἐκέρχεται.

Καὶ, ὅπως εἶπα, ὅταν ὁ Θεὸς Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος, κατέβηκε ἕως αὐτόν τόν Ἄδην γὰρ νὰ συναντήσῃ τόν Ἀδάμ, πρὸς τόν ὅποιο εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θὰ τὸν σώσῃ. Γι' αὐτό κατέβηκε ὁ Χριστὸς στὸν Ἄδην· ὅχι φυσικὰ μόνο γιὰ τόν Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τόν Ἀδάμ. Ὅλα λοιπὸν εἶχαν τελειώσει.

Οἱ πρωτόπλαστοι, μετὰ τὴν παρακοή τους, διαπίστωσαν ὅτι ἦσαν γυμνοί. Ὁ Ἀδάμ εἶχε πεῖ πρὸ ὀλίγου ὅτι εἶναι γυμνός, γι' αὐτό καὶ κρύφτηκε, ὅταν ὁ Θεὸς τὸν ρώτησε Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; Δηλαδή κατανόησαν τὴν γύμνωσή τους μετὰ τὴν πτώση· ἐνῶ πρῶτα δὲν ὑπῆρχε ἡ γύμνωσις. Ὑπῆρχε βεβαίως, ἀλλὰ δὲν τὴν κατανοοῦσαν ἐπειδὴ εἶχαν τὴ θεοῦφαντη στολή τῆς θείας δόξης·

ἐκείνη τή στολή τῆς ἀπλότητος, ἐκείνη τή δόξα τοῦ Θεοῦ, ἐκείνη τὴν ὁποία θά ξαναπάρουμε στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καί δέν θά ἔχουμε ἀνάγκη πλέον ἀπὸ ἐνδύματα.¹

Ἐπειδή, λοιπόν, ἀφαιρέθηκε αὐτή ἡ θεοῦφαντη στολή, γι' αὐτό ἀντελήφθησαν οἱ πρωτόπλαστοι ὅτι ἦσαν γυμνοί, καί ἀπὸ τῆ γύμνωση προκλήθηκε ἡ ντροπή. Ντροπή δέν ἔνιωσαν μόνο μεταξύ τους –γι' αὐτό καί ἔραψαν φύλλα συκιᾶς καί ἔβαλαν περιζώματα–, ἀλλὰ ἔνιωσαν ντροπή καί ἀπέναντι στὸν Θεό, ὅταν κάλεσε τὸν Ἀδὰμ γιὰ νὰ τὸν ρωτήσῃ ποῦ βρίσκεται.

Ἔτσι τώρα ὁ Θεός, σημειώνει ἡ Ἁγία Γραφή, σάν στοργικός Πατέρας, φιλόανθρωπος Κύριος, τί ἔκανε; «Καὶ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς.»²

1. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος σημειώνει πὼς οἱ πρωτόπλαστοι «τῇ ἄνωθεν ἦσαν δόξη ἡμφιεσμένοι... ἡ ἄνωθεν δόξα παντὸς ἱματίου μᾶλλον αὐτοὺς περιέσκεπε» (Ὁμιλῖαι εἰς τὴν Γένεσιν, ΙΕ', δ', PG 53, 123). Ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός συμπληρώνει: «Ἀλλ' εἰ καὶ γυμνοὶ ἦσαν τῷ σώματι, ἐσκέποντο τῇ θείᾳ χάριτι. Οὐκ ἦν αὐτοῖς σωματικὸν περιβόλαιον, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἐνδυμα ἀφθαρσίας· ὅσον γὰρ διὰ τῆς ὑπακοῆς ᾠκειοῦντο τῷ Θεῷ, τοσοῦτον τῷ τῆς ἀφθαρσίας ἐνδύματι. Παρακούσαντες δέ, ἐμακρύνθησαν τῆς σκεπούσης αὐτοὺς χάριτος. Ἐγυμνώθησαν τῆς πρὸς Θεὸν ἐκστάσεως καὶ θεωρίας.» (PG 96, 581A). Ὁ ἅγ. Ἀνδρέας Κρήτης, στὸν Κανόνα του, κάνει λόγο γιὰ ἀμαύρωση τοῦ ὥραιου τῆς ψυχῆς, γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ πρωτοκτίστου κάλλους καὶ τῆς εὐπρεπείας, γιὰ σπίλωση τοῦ χιτῶνος τῆς σαρκὸς καὶ καταρρύπωση τοῦ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, γιὰ διάρρηξη τῆς πρώτης στολῆς, τὴν ὁποία ἐξύφανε «ὁ Πλαστοργὸς ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔνθεν κεῖμαι γυμνός», γιὰ ἔνδυση μέ τὸν «διερρηγμένον χιτῶνα», γιὰ ἔνδυση μέ τοὺς δερματίνους χιτῶνας, πού κατέρραψε ἡ ἁμαρτία, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν γύμνωσε «τῆς θεοῦφάντου στολῆς» (Ὡδή β').

2. Γέν. 3, 21.

Κατασκεύασε, ἔφτιαξε, ὁ Κύριος καί Θεός, γιά τόν Ἀδάμ καί τήν γυναίκα του, δερμάτινους χιτῶνες, δερμάτινες φορεσιές, καί τούς ἔντυσε.

Δέν ξέρω πῶς βλέπετε αὐτό τό χωρίο, καί πῶς εἰδάτε μέχρι τώρα ὅλα τά χωρία πού ἔχουμε ἀναλύσει στά τρία αὐτά πρῶτα κεφάλαια τῆς *Γενέσεως*, τά τόσο βαθιά καί σπουδαῖα.

Βρισκόμαστε σ' ἓνα χωρίο ἄκρως πλούσιο, ἀλλά καί δυσερμηνευτο. Ὡστόσο θά κάνουμε μία προσπάθεια νά τό ἐρμηνεύσουμε, σύμφωνα μέ ὅ,τι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ γνήσιοι αὐτοί διερμηνεῖς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐρμηνεύουν. Γι' αὐτό, νά τό γνωρίζετε, ὅταν θέλουμε νά μελετήσουμε καί νά ἐρμηνεύσουμε τήν Ἀγία Γραφή, πρέπει πάντα νά καταφεύγουμε στήν ἐρμηνεία τήν κατατεθειμένη στήν Ἐκκλησία, πού εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῶν ἁγίων Πατέρων.³

Τί εἶναι αὐτοί οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*;

Μερικοί ἐρμηνευτές, ὅχι Ὁρθόδοξοι, ἀλλά αἰρετικοί –Γνωστικοί καί λοιποί–, εἶπαν ὅτι *δερμάτινοι χιτῶνες* εἶναι τό σῶμα! Δέν θά ὑπῆρχε ὅμως πιό ἀβάσιμο πράγμα. Καί τότε πῶς θά ἦταν αὐτό τό σῶμα, ἀφοῦ ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο ἐξ ἀρχῆς μέ σῶμα; Δέν εἶχε λάβει *χοῦν ἀπό τῆς γῆς* γιά νά δημιουργήσει τόν ἄν-

3. Ἐνα ἀπό τά σπουδαιότερα χαρακτηριστικά τοῦ π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου ἦταν καί ἡ ἀκρίβεια ἀλλά καί ἡ ἀπόλυτη κατοχύρωση τῶν λεγομένων του. Εἴτε στίς ἐπίσημες ὁμιλίες του εἴτε στίς κατ' ἰδίαν συζητήσεις του, πάντοτε τεκμηριῶνε τίς θέσεις του, παραπέμποντας στούς ἐκκλησιαστικούς Πατέρες, στήν ἐπίσημη ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τήν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν, ποτέ δέν αὐθαιρετοῦσε οὔτε αὐτοσχεδίαζε. Πράγματι, κατά κοινή ὁμολογία, ὁ π. Ἀθανάσιος ἦταν τό στόμα καί ἡ φωνή τῶν ἁγίων Πατέρων!

θρωπο; Πῶς εἶναι δυνατόν τώρα οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες* νά εἶναι τό ἴδιο τό ἀνθρώπινο σῶμα;⁴

Μήν ξεχνᾶτε ὅτι οἱ αἵρετικοί αὐτοί, ἰδίως οἱ Γνωστικοί ὅπως σᾶς εἶπα, ἤθελαν τόν ἄνθρωπο μόνο ὡς πνεῦμα. Θυμηθεῖτε τήν διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος καί τῶν Νεοπλατωνικῶν, πού ἔλεγαν ὅτι φυλακή τῆς ψυχῆς εἶναι τό σῶμα, ἐνῶ φυλακή ψυχῆς καί σώματος εἶναι ὁ Ἄδης.⁵

Ἄν λοιπόν τώρα τό σῶμα εἶναι φυλακή τῆς ψυχῆς, τότε, ὑπό τήν θεώρηση τῆς Ἀγίας Γραφῆς, θά λέγαμε ὅτι οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες* εἶναι τά ἀνθρώπινα σώματα. Τρόπον τινά, ὁ Θεός, κατά τήν πλατωνική θεωρία, νά πῆρε ψυχές καί νά τίς ἔβαλε μέσα –ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ

4. Διοδώρου Ταρσοῦ, *Ἀποσπάσματα εἰς τήν Γένεσιν*, PG 33, 1569A: «*Ἐνιοι τήν σάρκα φασὶν εἶναι τοὺς χιτῶνας τοὺς δερματίνους, κακῶς νοοῦντες. Πρὸ γὰρ τούτου φησὶν ὁ Μωϋσῆς· Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ γῆς· νυνὶ δὲ ἐπειδὴ τὴν γύμνωσιν συνιέντες, καὶ αἰδεσθέντες ἐπ' αὐτῇ φύλλα σκεπῆς ἔρῳσαν, δίδωσιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς χιτῶνας ἐκ τῶν ἀρδρήτων αὐτοῦ θησαυρῶν κατασκευάσας. Οὐδὲ γὰρ δεῖ ζητεῖν ὅθεν, ἀλλ' ὅτι ἐποίησε, δείξας ὅτι χρήζει τὸ θνητὸν τῆς φύσεως τῆς ἀπὸ τῶν ἱματίων βοηθείας.*».

5. Κατά τόν Πλάτωνα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αἰώνια, ἔχει θεία καταγωγή, προϋπῆρχε τοῦ σώματος, ξέπεσε στὴ γῆ ἀπὸ τόν οὐράνιο χῶρο, τόν κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὅπου κατοικοῦσε, καί περιβλήθηκε ὑλικό σῶμα, σὸ ὁποῖο τελικά ἐγκλωβίζεται (*Κρατύλος*, 400c. *Γοργίας*, 493a. *Φαίδων*, 62b, 82e). Γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος μόνο μετὰ τόν θάνατό του ζεῖ πραγματικά, ὅταν ἡ ψυχὴ του ἐπιτέλους ἐλεύθερα ἀτενίζει τὴν ἀλήθεια ὁλόκληρη, χωρὶς νά ἐνοχλεῖται ἀπὸ τίς αἰσθήσεις, καί ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ ἐπαχθῆ δεσμά τοῦ σώματος (*Κρίτων*, 118a. *Νόμοι*, XII, 959b). Ἡ ψυχὴ ἐπιδιώκει συνεχῶς τὴ φυγὴ τῆς ἀπὸ τό σῶμα: «*καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἴσως τέθναμεν· ἤδη γὰρ του ἔγωγε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα...*» (*Γοργίας* 493a 3-3).

νά πῶ τή φράση— σέ κάποια δερμάτινα σακκιά, σέ κάποια τομάρια... —γιατί τό σακκί τό δερμάτινο λέγεται καί *τομάρι*! Ἔβαλε λοιπόν μέσα σέ αὐτά τά τομάρια ἀνθρώπινες ψυχές. Ὅποτε ἀμάρτησαν, λέει, οἱ ψυχές πού ἦταν σέ ἕναν νοητό παράδεισο —ὄχι αἰσθητό καί πραγματικό— καί πῆρε ὁ Θεός τώρα αὐτές τίς ψυχές καί τίς ἔβαλε μέσα σ' αὐτά τά δέρματα· καί αὐτά τά δέρματα δέν εἶναι παρά τό ἀνθρώπινο σῶμα!

Μόλις καί εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς πῶ —ἀπό μακριά φαίνεται αὐτό— ὅτι εἶναι μία πέρα γιά πέρα αἰρετική θέση αὐτή. Ὅλοι οἱ Πατέρες τό λένε, ἀλλά ἀντιπροσωπευτικά σᾶς ἀναφέρω τόν ἅγιο Ἐπιφάνιο Κύπρου, πού λέει τό ἑξῆς: «Ἀνθρωπος δὲ ἀληθέστατα λέγεται κατὰ φύσιν οὔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος οὔτ' αὐτὸ σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφὴν συντεθέν.»⁶ Δηλαδή ὁ φυσικός ἄνθρωπος ἀληθέστατα λέγεται ὅτι δέν εἶναι οὔτε μόνο ψυχὴ χωρὶς τό σῶμα, οὔτε πάλι σῶμα χωρὶς τὴν ψυχὴ· ἀλλὰ καί τά δύο μαζί, ψυχὴ καὶ σῶμα, συνθέτουν τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή.

Νά τό γνωρίζετε αὐτό. Καί μάλιστα ποτέ μὴν πεῖτε κάτι εἰς βάρος τοῦ σώματος, δίνοντας ἀξία στήν ψυχὴ, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁλόκληρος μέ ψυχὴ καὶ σῶμα.

Ἴσως μοῦ πεῖτε ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ἁγία Γραφή περιέχει κάποιες ἐκφράσεις πού δείχνουν ὅτι τό σῶμα εἶναι κατώτερο τῆς ψυχῆς· ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέει: «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής»⁷, ἢ, ἄλλοῦ: «ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν»⁸, ἢ

6. Πανάριον, Κατὰ Αἰρέσεων II, PG 41, 1097D.

7. Ματθ. 26, 41.

8. Ἰωάν. 6, 63.

σάρκα δέν ὠφελεῖ σέ τίποτα.

Ναί, ἀλλά δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι δέν ἀναφέρεται σ' αὐτό τό σῶμα ὅπως τό δημιουργήσε ὁ Θεός, ἀλλά στό σῶμα τό μεταπτωτικό, τό μετά τήν πώση, τό βαρὺ πιά σῶμα, ἐκεῖνο τό σῶμα πού ἔχει τή ροπή στό κακό, στή νωχέλεια, στήν τεμπελιά, καί οὕτω καθεξῆς.

Ἔτσι, δέν πλήττει ὁ Κύριος τό σῶμα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος,⁹ ἀλλά πλήττει τήν κατάσταση ἐκεῖνη πού δημιουργήθηκε στό ἀνθρώπινο σῶμα μετά τήν πώση τῶν πρωτοπλάστων. Νά τό γνωρίζετε· σῶμα καί ψυχὴ μαζί, ἐνωμένα, θά γίνουν κληρονόμοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Σῶμα καί ψυχὴ! γιατί ἀπλούστατα ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος, μέ τήν ἀναστασή του, θά κληρονομήσει τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἐνας ἐκκλησιαστικός συγγραφέας, ὁ Ὡριγένης, λέει τό ἑξῆς: «Εἰ γὰρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σάρκες καὶ ὀστέα εἰσὶ, πῶς πρὸ τούτων φησὶν ὁ Ἀδάμ· Τοῦτο νῦν ὁποῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου;»¹⁰. Ἄν ὑποθεθεῖ ὅτι τό ἀνθρώπινο σῶμα εἶναι οἱ δερμάτινοι χιτῶνες πού ἔκανε ὁ Θεός, τότε πῶς, πρὶν ἀπ' ὅλα αὐτά, εἶπε ὁ Ἀδάμ στή γυναῖκα του, τήν Εὔα, εἶσαι ὁποῦν ἀπὸ τά ὀστᾶ μου καὶ σάρκα ἀπὸ τῆς σάρκα μου; Διότι ὅλα αὐτά ὑπῆρχαν πρὸ τῆς πώσεως· ὑπῆρχαν πρὶν ὁ Θεός δημιουργήσει τοὺς δερμάτινους χιτῶνες.

Συνεπῶς, ὅπως λέει ὁ Μεθόδιος Ὀλύμπου, «μὴ εἶναι τοὺς δερματίνους χιτῶνας τὰ σώματα»¹¹, δέν εἶναι οἱ δερμάτινοι χιτῶνες τὰ ἀνθρώπινα σώματα.

9. Βλ. Ἰωάν. 1, 14.

10. Εἰς τὴν Γένεσιν, PG 12, 101B.

11. Μεθοδίου Ὀλύμπου, Ἐκ τοῦ περὶ Ἀναστάσεως, PG 18, 268.

Ὡστόσο, τί εἶναι οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*; Δηλαδή ὁ Θεός κατασκεύασε δερμάτινους χιτῶνες, ὅπως οἱ γοῦνες, θά λέγαμε, πού πηγαίνετε καί ἀγοράζετε ἐσεῖς οἱ γυναῖκες; Γιατί τί εἶναι ἡ γούνα; *δερμάτινος χιτῶνας*. Καί τό χειρότερο· καυχόμαστε γι' αὐτούς τούς *δερμάτινους χιτῶνες*, δηλαδή γιά τήν προβιά κάποιου ζώου πού τό γδάραμε, καί τώρα τό φορᾶμε ἐμεῖς, καί λέμε μάλιστα ὅτι εἶναι πολύ ἀκριβό, καί φιγουράρουμε ἔξω ὅτι ἔχουμε γούνα –περίεργο πράγμα!

Ἄν θέλετε ὅμως νά πᾶμε καί σέ ἄλλα ἐνδύματα, τί εἶναι, παρακαλῶ, τά μάλλινα ροῦχα πού βάζουμε; Τά φτιάξαμε ἀπό τό μαλλί τῶν ζώων πού πήραμε. Καί τί εἶναι τά μεταξωτά πού φορᾶμε; –γιά νά πάρω τά πλέον πολύτιμα. Κάποια σκουλήκια βγάζουν κάποια οὐσία πού ἔχουν, ἡ ὁποία ὅταν ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τόν ἀέρα γίνεται κλωστή. Τό ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τήν ἀράχνη. Ἡ ἀράχνη βγάζει ἓνα ὑγρό ἀπό τό πίσω μέρος· μόλις ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τόν ἀέρα, ἀμέσως γίνεται κλωστή. Καί καυχόμαστε, παιδιά, ὅτι φορᾶμε πολύτιμα ἐνδύματα! Ἀλλά εἶναι δυστύχημα νά καυχᾶται κανεῖς γιά κάτι πού θά ἔπρεπε νά ντρέπεται.

Ἀλλά, τότε, τί εἶναι οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*;

Θά ἤθελα νά προσέξετε πολύ τό σημερινό θέμα· ἔχει βάθος, ὅπως σᾶς εἶπα στήν ἀρχή.

Οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες* ἐκφράζουν τήν νεκρότητα πού περιβλήθηκε ὁ ἄνθρωπος σάν δεύτερη φύση του μετά τήν πώση.

Τί εἶναι αὕτη ἡ *νεκρότητα*;

Μήν ξεχνᾶτε ὅτι τό δέσμα δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα ζῶο νεκρό. Κατ' ἀρχάς εἶναι ζῶο· ἓνα ζῶο

πού μᾶς δίνει τήν προβιά του. Εἶναι ὁμως νεκρό. Ἔτσι, ἐμεῖς φορᾶμε τήν προβιά τοῦ ζώου, πού πρῶτον εἶναι ἄλογο, δηλαδή μὴ λογικό, καί δεύτερον εἶναι νεκρό. Τί ἐκφράζει λοιπόν ὁ *δερμάτινος χιτώνας*; Ἐκφράζει τήν νεκρότητα πού φοράει ὁ ἄνθρωπος, πραγματικά σάν δεύτερη φύση του, μετά τήν πτώση του στόν παράδεισο τοῦ Θεοῦ.¹²

Ὅπως λέει πολύ περιληπτικά ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ὁ *δερμάτινος χιτώνας* εἶναι τό *φρόνημα τῆς σαρκός*: «*τοὺς δερματίνους χιτῶνας, τουτέστι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός*»¹³. Εἶναι ὁ ἄλογος καί ἐμπαθής βίος. Εἶναι ὁ βίος ὁ παράλογος. Ἡ, καλύτερα, ὄχι ὁ παράλογος· ὁ ἄλογος, ὁ μὴ λογικός, ὁ ἐμπαθής βίος, ὁ κατὰ σάρκα βίος· εἶναι ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου. Αὐτό σημαίνει *φορῶ χιτῶνα δερμάτινο*. Προσέξτε αὐτό τό σημεῖο.

Τί εἶναι τό *φρόνημα τῆς σαρκός*; Τό νά σκέπτομαι σαρκικά. Σημειῶστε δέ ὅτι ἡ περίπτωση δέν εἶναι μόνο στό σῶμα, ἀλλά καί στήν ψυχή. Μπορεῖ καί ἡ ψυχή νά σκέπτεται σαρκικά, νά ἔχει δηλαδή σαρκικό φρόνημα. Δέν ἀναφέρεται στό σῶμα μόνο ὁ *δερμάτινος χιτώνας*· ἀναφέρεται καί στήν ψυχή.

Θυμηθεῖτε τί λέει ὁ Θεός ὅταν βλέπει τήν γενεά τοῦ Νῶε. Τί λέει; «*Οὐ μὴ καταμεῖνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν*

12. Βλ. ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, *Ἐξήγησις τοῦ Ἀσματος τῶν Ἀσμάτων*, PG 44, 1021D: «*Συνδιεξήλθε ταῖς τῶν τικτομένων διαδοχαῖς ἡ νεκρότης. Ὅθεν νεκρὸς ἡμᾶς διεδέξατο βίος, αὐτῆς τρόπον τινα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποθανούσης*». Πρβλ. Παναγιώτη Νέλλα, *Ζῶον Θεούμενον*, Ἀθήνα 1979, σ. 49.

13. Ἁγ. Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ παρθενίας*, IB', PG 46, 376B. Πρβλ. *Ρωμ.* 8, 12.

τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας»¹⁴. Δέν θά μείνει τό Πνεῦμα μου τό Ἅγιο σ' αὐτούς, δέν μπορεῖ νά ἀναπαυθεῖ σ' αὐτούς, διότι εἶναι σαρκικοί ἄνθρωποι. Τί ἐννοοῦσε λέγοντας σαρκικοί; Μήπως δέν φοροῦσαν πρῶτα σάρκα, καί τώρα ἔβαλαν σάρκα; Ἐννοοῦσε ὅτι εἶχαν σαρκικό φρόνημα, ζωῶδες φρόνημα, νεκρό φρόνημα, φρόνημα μή ζωοποιό, πού δέν εἶχε ζωή μέσα του. Αὐτό σημαίνει τώρα ὅτι ὁ Θεός ἐνδύει τούς πρωτοπλάστους μέ αὐτά τά δέρματα τῶν ζώων.

Μήν ξεχνᾶτε ἀκόμη τό θέμα τῆς ἀλογίας. Ὁ Ἀδάμ δέν ἦταν ἄλογος· ἦταν ἔλλογος, εἶχε λογική· καί, γιά τήν ἀκρίβεια, ἦταν μία εἰκόνα τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὁ Θεός Λόγος εἶναι ὁ λόγος τῶν πάντων, ὁ δημιουργός τῶν πάντων, ἡ αἰτία τῶν πάντων. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας μικρός λόγος, εἶναι ἕνα κατασκευάσμα ἔλλογο, καί ἀνακλᾷ τόν Θεό Λόγο, καί πρίν τήν ἐνανθρώπηση ἄν θέλετε. Πολύ δέ παραπάνω, ὁ Ἀδάμ, ὡς ὁλόκληρη ὑπαρξη, ἀνακλᾷ τόν Θεό Λόγο πού ἐνανθρώπησε. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔλλογος, δηλαδή λογικός. Ἀπό τήν στιγμή ὅμως πού χάνει τόν παράδεισο, ἀποκτάει σαρκικό φρόνημα. Ἀπό τήν στιγμή ἐκείνη γίνεται ἄλογος, χωρίς λογική. Ἀλλά αὐτό εἶναι κατάντημα... πραγματικά κατάντημα τοῦ ἀνθρώπου!¹⁵

14. Γέν. 6, 3.

15. Βλ. Ψαλμ. 48, 13· 21: «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὣν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὁμοιώθη αὐτοῖς», ἱερ. Χρυσοστόμου, *Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι*, γ', PG 51, 44· *Εἰς τὸ Κατὰ Ματθαῖον*, Ὁμιλία Δ', PG 57, 49· *Λόγος Κ'*, *Περὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ*, PG 63, 692, ἁγ. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Πρὸς Θαλάσσιον*, PG 90, 253CD, ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Διάλογος*

Νά σᾶς πῶ μία ἁλογία· εἶναι ὅταν ὁ ἄνθρωπος δέν θέλει νά πιστεύει στόν Θεό καί οὔτε θέλει νά δέχεται τά τοῦ Θεοῦ· εἶναι μία ἁλογία αὐτό τό πράγμα. Ὅπως ἀκριβῶς τά ζῶα δέν ἔχουν αἴσθηση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος, ὅταν θεληματικά δέν θέλει νά ἔχει αἴσθηση τοῦ Θεοῦ, εἶναι μέσα στήν ἁλογία.

Προσέξτε ὅμως κάτι πολύ σημαντικό.

Τό χωρίο λέει σαφῶς ὅτι «ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός τῷ Ἀδὰμ καί τῇ γυναικί αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καί ἐνέδυσεν αὐτούς». Ποιός ἐποίησε τούς χιτῶνας; – τό ρῆμα ποιῶ σημαίνει κατασκευάζω, φτιάχνω. Ποιός; Ὁ Θεός. Ὁ Θεός ἔκανε τούς χιτῶνες αὐτούς; Ὡστε λοιπόν, θά λέγαμε, ὁ Θεός ὑπηρέτησε τήν περίπτωση τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός; Δηλαδή, ὁ Θεός ἦταν ἐκείνος πού ἔκανε τόν ἄνθρωπο νά ἔχει φρόνημα σαρκικό, ἀφοῦ λένε οἱ Πατέρες ὅτι οἱ δερμάτινοι χιτῶνες εἶναι τό φρόνημα τῆς σαρκός;

Ὅχι, παιδιά, δέν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι. Ἡ παρουσία τῶν δερματίνων χιτῶνων ἔχει ἕναν δίμορφο χαρακτήρα. Ἐδῶ προσέξτε λίγο. Ἀπό τή μία, εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἁμαρτίας. Πότε φοροῦν δερμάτινο χιτῶνα οἱ πρωτόπλαστοι; Ἀπό τή στιγμή πού χάνουν τόν θεοῦφαντο χιτῶνα. Τόν θεοῦφαντο!

Τό ξέρετε ὅτι ὁ πρῶτος χιτῶνας ἦταν ἀκατασκεύαστος; δηλαδή ἄκτιστος; Ἦταν ἄκτιστος, ἦταν ἡ θεία

περὶ ψυχῆς καί ἀναστάσεως, ὁ λεγόμενος τὰ Μακρίνια, PG 46, 148CD-149A: «δέσμα δὲ ἀκούων τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως νοεῖν μοι δοκῶ, ᾧ πρὸς τὸ πάθος οἰκειωθέντες περιεβλήθημεν». Πρβλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου *Ἡ Γένεσις, Τόμος Γ΄, Μάθημα 36ο*, ὑπόσημ. 26, ἐκδ. Ἱ. Μ. Κομνηνείου, Στόμιον 2019, σ. 293.

δόξα! Ἦταν ἄκτιστος ὁ πρῶτος χιτώνας! Χάνοντας οἱ πρωτόπλαστοι τὸν πρῶτο χιτῶνα, ὁ Θεός τώρα τοὺς δίνει δεύτερο χιτῶνα, ἀλλὰ κτιστό· καὶ ὄχι μόνο κτιστό, ἀλλὰ καὶ ἄλογο χιτῶνα, γιατί εἶναι ἀπὸ ζῶα νεκρά, δηλαδή ἀπὸ ζῶα πού ἔχουν χάσει πιά τή ζωή τους. Ἔτσι λοιπόν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος, *ἰδίᾳ προαιρέσει*, μέ τή δική του προαίρεση, μέ τήν δική του ἐλευθερία, φθάνει νά χάσει τὸν πρῶτο χιτῶνα καὶ νά ντυθεῖ τὸν δεύτερο χιτῶνα, αὐτό σημαίνει ὅτι ἔχουμε μιά ἔκφραση ἐξαχρείωσης τῶν διαστάσεων τοῦ *κατ' εἰκόνα*.¹⁶

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τό *κατ' εἰκόνα*, καὶ πρῶτο στοιχεῖο του εἶναι ἡ λογικότητα, εἶναι τό *ἔλλογον*. Ἀπὸ τή στιγμή πού χάνει αὐτό τό στοιχεῖο, μέ τήν πτώση, μέ τήν ἁμαρτία του, ἐξαχρειώνεται, καὶ φοράει τὸν *δερμάτινο χιτῶνα*. Ἄρα ἡ πρώτη πλευρά τοῦ θέματος εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑπεύθυνος γιά τό ὅτι φοράει *δερμάτινο χιτῶνα*.

Ἀπὸ τήν ἄλλη πλευρά, πράγματι ὁ Θεός κατασκευάζει τοὺς *δερμάτινους χιτῶνες*· κι αὐτό εἶναι ἀποτελεσμα τῆς σοφίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, πού ἐπεμβαίνει νά κατασκευάσει αὐτούς τοὺς *χιτῶνες*—αὐτό ὑπονοεῖ τό «*ἐποίησε*». Πῶς δηλαδή;

Εἴπαμε ὅτι ὁ *δερμάτινος χιτῶνας* ἐκφράζει τή νέκρωση· καὶ αὐτή ἡ νέκρωση σημαίνει ὅτι αὐτό πού θά φοράει τώρα ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω του θά τὸν κάνει νά εἶναι θνητός, νά καθίσταται νεκρός, νά πεθαίνει· γιατί;

16. Περισσότερα γιά τήν ἀρχέγονη κατάσταση τῶν πρωτοπλάστων ἀλλά καὶ τήν μετέπειτα γυμνότητά τους, βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Μαθήματα 31ο, 32ο, 33ο καὶ 34ο, Τόμος Γ'*, ἐκδ. Ἱερῶς Μονῆς Κοινηγείου, Στόμιον Λαρίσης 2019.

ἀκριβῶς γιὰ νά μή μείνει τό κακό ἀθάνατο!¹⁷

Μπορεῖτε νά φανταστεῖτε τόν Ἀδάμ πάνω στή γῆ σέ μία ἄφατη ταλαιπωρία, ἐνῶ θά κυριαρχοῦσε ἡ φθορά; Καί φθορά θά πεῖ ἀρρώστια, θά πεῖ πληγές, θά πεῖ γηρατειά, θά πεῖ πολλά πράγματα, θά πεῖ καί θάνατος. Ἀλλά βγάλτε τόν θάνατο ἀπό τή φθορά, καί ἀφῆστε ὅλα τ' ἄλλα. Μπορεῖτε νά φανταστεῖτε τόν Ἀδάμ, ἂν ζοῦσε μέχρι σήμερα, ἕναν ὑπέργηρο ἄνθρωπο, πού νά ὑποφέρει καί νά πονᾷ καί νά ζεῖ τόσα χρόνια σέ μία κατάσταση ἀθλιότητος; Μπορεῖτε νά τό φανταστεῖτε αὐτό;... Διότι αὐτά ἐπέσυρε, προκάλεσε ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ.

Ὁ Θεός ὅμως ἀγαπᾷ καί τόν ἀπαλλάσσει. Τί λέμε ὅταν κάποιος ἄνθρωπος πεθαίνει; Λέμε *ἀναπαύτηκε*. Τώρα, ἂν αὐτός εἶναι γιὰ τήν Κόλαση, ἂν ἀναπαύτηκε ἐκεῖ πού πῆγε ἢ ὄχι, εἶναι ἄλλη παράγραφος· ἀλλά τί λέμε; *ἀναπαύτηκε*. Μάλιστα, πολλές φορές, ὅταν ὁ ἄνθρωπος πονάει, ἔχει ἀρρώστιες βαριές, δέν μπορεῖ πλέον νά ὑποφέρει ἀπό τίς ἀρρώστιες, καί πεθαίνει, λέμε *ἀναπαύτηκε*. Συνεπῶς ὁ θάνατος τί εἶναι; Λύτρωση!

Μή μοῦ πεῖτε ὅτι καί ἡ αὐτοκτονία εἶναι λύτρωση... νά φυλάξει ὁ Θεός! Μόνο ὁ θάνατος πού δίνεται ἀπό τόν Θεό εἶναι λύτρωση. Ὅχι βεβαίως ὅτι ὁ Θεός εἶναι ποιητής τοῦ θανάτου.¹⁸ Δέν εἶναι ποιητής τοῦ θανάτου ὁ Θεός· ὁ θάνατος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων. Ὡστόσο ἡ φιλανθρωπία τοῦ

17. Βλ. *Μάθημα 68ο*, ὑποσημ. 25.

18. «Ὁ Θεός θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων» (Σοφ. Σολ. 1, 13).

Θεοῦ μεταβάλλει τόν θάνατο ἀπό στοιχεῖο τιμωρίας σέ στοιχεῖο φιλανθρωπίας, γιά νά ἀπαλλάξει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή φθορά τήν ἄφθαρτη, δηλαδή ἀπό τήν αἰώνια φθορά, ὅπου θά φθειρόταν χωρίς νά πεθαίνει, καί τό κακό θά γινόταν ἀθάνατο.

Νά πῶς λέει ὁ Μεθόδιος Ὁλύμπου ὅλα αὐτά πού σᾶς εἶπα: «Τοὺς δερματίνους χιτῶνας διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν (ὁ Θεός), οἷονεὶ νεκρότητι περιβαλὼν αὐτόν, ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ γεννηθὲν κακὸν ἀποθάνῃ.»¹⁹ Γι' αὐτόν τόν λόγο κατασκεύασε ὁ Θεός τοὺς δερμάτινους χιτῶνες, ὥστε νά περιβάλλει τόν ἄνθρωπο σάν μέ μιὰ νέκρωση, καί μέ τόν θάνατο, μέ τή λύση τοῦ σώματος, τή διάλυση, ὅ,τι κακό δημιουργήθηκε, νά τελειώσει κι αὐτό.

Καί ὅταν θά γίνει ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, ἀγαπητά μου παιδιά, τότε τὰ σώματά μας θά εἶναι ἄφθαρτα, δηλαδή δέν θά ὑπόκεινται σέ φθορά, οὔτε θά ἔχουν ἀνάγκη ἀπό τίς ἀνάγκες τίς γνωστές, νά φᾶνε, νά πιοῦν, νά κοιμηθοῦν, καί ἐπιπλέον θά εἶναι καί ἀθάνατα. Ἀφθαρτα καί ἀθάνατα! Οὔτε πόνος θά ὑπάρχει, οὔτε κραυγή θά ἀκούγεται. Ὅπως λέει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, δέν θά ὑπάρχει πιά πόνος ἢ κραυγή ἢ θλίψη. Τό λέει αὐτό ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης στήν Ἀποκάλυψη, τό λέει καί ὁ Ἡσαΐας σέ μιὰ προφητεία του.²⁰

19. Ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως λόγου, PG 18, 293C.

20. «...καὶ ἐξαλείψει ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον» (Αποκ. 21, 4). «...ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ λαῷ μου καὶ οὐκέτι μὴ ἀκουσθῇ ἐν αὐτῇ φωνὴ κλαυθμοῦ οὐδὲ φωνὴ κραυγῆς» (Ἠσ. 65, 19).

Ἀκόμη, οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*, ὡς στοιχεῖο νεκρώσεως –ἐδῶ τώρα προσέξτε καί θά δεῖτε, θά ἐκπλαγεῖτε– εἶναι ἡ μετατροπή τῆς ζωῆς σέ ἐπιβίωση.

Τί θά πεῖ *ἐπιβίωση*; Ἄλλο εἶναι τό ρῆμα *ζῶ* καί ἄλλο τό *ἐπιβιῶ*. *Ζῶ* θά πεῖ *ζῶ* μέ ὅλη τή σημασία τῆς λέξεως. *Ἐπιβιῶ* θά πεῖ προσπαθῶ νά *ζῶ*. Σέ μιά πόλη πού ὑπάρχουν καυσάεργια καί ἄλλα πολλά δηλητηριώδη στήν ἀτμόσφαιρα, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ δέν ζοῦν· ἐκεῖ ἐπιβιώνουν, δηλαδή προσπαθοῦν νά ζήσουν.

Γιά νά καταλάβετε ποιά εἶναι ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ *ζῶ* καί τοῦ *ἐπιβιῶ*, θά σᾶς πῶ μιά ἄλλη παράλληλη περίπτωση· εἶναι ἡ διαφορά πού ὑπάρχει μεταξύ τῆς ἐργασίας καί τοῦ βιοπορισμοῦ. Ἐργάζομαι, ἐλεύθερα, γιατί μ' ἀρέσει νά ἐργάζομαι, γιατί ὁ Θεός μέ ἔκανε νά ἐργάζομαι, χωρίς νά περιμένω νά ζήσω ἀπό αὐτό πού ἐργάζομαι. Ἄν πρέπει ὅμως νά ἐργάζομαι γιά νά ζήσω, καί ἂν δέν πάω στό μεροκάματο θά πεθάνω ἀπό τήν πείνα, αὐτό λέγεται *βιοπορισμός*.

Βλέπετε, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἐργασία, μέ τήν πώση τῶν πρωτοπλάστων, ἔγινε βιοπορισμός –ἡ ἐργασία εἶναι προπρωτικό φαινόμενο, ὁ βιοπορισμός μεταπτωτικό– ἔτσι καί ἡ ζωή εἶναι προπρωτικό φαινόμενο, ἐνῶ ἡ ἐπιβίωση μεταπτωτικό φαινόμενο.

Ἀλλά *δερμάτινοι χιτῶνες* ἀκόμη, παιδιά, τί νομίζετε ὅτι εἶναι; –ἂν μπορεῖτε νά τό φανταστεῖτε ποτέ!– εἶναι καί ἡ μάθηση! εἶναι καί ἡ ἐπαγγελματική δραστηριότητα! εἶναι, ἀκόμη, ἐν γένει ὁ πολιτισμός! *Δερμάτινοι χιτῶνες* εἶναι ὅλα αὐτά. *Ντύνομαι δερμάτινο χιτῶνα* σημαίνει ὅτι πρέπει τώρα νά πάω νά μάθω, πρέπει νά δουλέψω, νά ἔχω μιά ἐπαγγελματική δραστηριότη-

τα, καί πρέπει νά μπῶ μέσα στά κανάλια τοῦ πολιτισμοῦ.

Θά μοῦ πεῖτε: *Πῶς γίνεται αὐτό;*

Τά γράμματα, ὅπως ξέρετε, γιά τά ὁποῖα καυχόμαστε, –ὅπως καυχόμαστε καί γιά τίς γοῦνες μας!– τά γράμματα βεβαίως εἶναι ὠραῖα. Δέν ὑπάρχει γλυκύτερο πράγμα ἀπό τό νά εἶσαι μορφωμένος ἄνθρωπος, νά ξέρεις γράμματα, *γραμματιζόμενος ἄνθρωπος* –νά τό πῶ ἔτσι. Ὅμως τό ξέρετε ὅτι εἶναι ἓνα κατάντημα τά γράμματα;

Μή μοῦ πεῖ τώρα κάποιος ἀπό σᾶς, μαθητής ἢ μαθήτρια, Ἄ, ὠραῖα λοιπόν... ὠραῖα! ἀπό ὅδε κι ἐμπρός δέν θά διαβάζω πιά, γιατί εἶναι κατάντημα τά γράμματα! Μακριά λοιπόν τά βιβλία, μακριά καί τά σχολεῖα!

Ὅμως δέν εἶναι ἔτσι.

Στό προοίμιό του, στό Κατά Ματθαῖον εὐαγγέλιο, ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει τό ἑξῆς: Εἶναι κατάντημα τό ὅτι δέν ἔχουμε τόν νόμο τοῦ Θεοῦ ἄμεσα, ἀλλά πρέπει νά τόν διαβάζουμε. Κατάντημα εἶναι! Ξέρετε γιατί ὁ Θεός ἔδωσε γραπτό νόμο; γιατί ὁ νόμος, ὁ ἐγγεγραμμένος στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐμφυτος νόμος τῆς συνειδήσεως, ξεθώριασε μέ τίς ἁμαρτίες τοῦ ἀνθρώπου. Καί τώρα τί κάνει ὁ Θεός; δίνει γραπτό νόμο. Ἀλλά, πρὶν δώσει τόν γραπτό νόμο, δημιουργεῖ προϋποθέσεις νά μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά φτιάξει τά γράμματα γιά νά τόν διαβάζει. Δέν φτάνει λοιπόν, λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, πού εἴμαστε στό κατάντημα νά πρέπει νά μαθαίνουμε γράμματα γιά νά διαβάζουμε τόν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλά φτάνουμε καί στό σημεῖο, ἔστω καί σ' αὐτήν τή συγκατάβαση πού κάνει ὁ Θεός, νά μὴν ἀντα-

ποκρινόμαστε, νά μή διαβάζουμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ!²¹

Θά ἔλεγα δηλαδή, μ' ἄλλα λόγια, ὅτι θά πρέπει νά μάθουμε γράμματα. Θά πρέπει! Ἀλλά μήν ξεχνᾶμε ὅτι ἀποτελοῦν καί τὰ γράμματα, ἡ μάθηση, ἡ ποικίλη μάθηση, *δερμάτινους χιτῶνες*. Μή σᾶς ἐκπλήσσει αὐτό.

Γιατί τό λέω αὐτό; ποῦ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ πράγματος; Γιά νά μή κανχόμαστε ὅτι ξέρουμε γράμματα, ὅτι εἴμαστε μορφωμένοι, καί γυαλίζουμε, καί λέμε στούς ἄλλους, *ξέρεις; ἐγώ εἶμαι μορφωμένος ἄνθρωπος!* ὙΕ, καί;... Στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ θά ὑπάρχουν σχολεῖα καί γράμματα; Ὁχι, παιδιά! ὅχι!

Ἀλλά καί τό ἐπάγγελμα τό ἴδιο εἶναι. Ὅλα αὐτά εἶναι ἐπί μέρους σκοποί τῆς παρούσας ζωῆς, εἶναι σχήματα τῆς παρούσας ζωῆς. Ὅπως καί ὁ πολιτισμός, ὁ ὁποῖος, προσέξτε, εἶναι ἓνας τρόπος νά ἐπιβιώσουμε.

Τώρα, ὅταν τρέμω ἀπό τό κρῦο, πρέπει νά φοράω ροῦχα. Κάπου λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐρμηνεύοντας αὐτά: *Καί τί θά νόμιζες; ὅτι θά φορᾷς πάντα προβιές; Ὁχι. Εἶδες; ὁ Θεός σέ δίδαξε καί πῶς νά ὑφαίνεις.*²² Διότι, βλέπουμε παρακάτω τούς ἀπογόνους τοῦ

21. «Ἐννόησον οὖν ἡλίκον ἐστὶ κακόν, τοὺς οὕτως ὀφείλοντας ζῆν καθαρῶς, ὥς μὴδὲ δεῖσθαι γραμμάτων, ἀλλ' ἀντὶ βιβλίων παρέρχων τὰς καρδίας τῷ Πνεύματι, ἐπεὶ τὴν τιμὴν ἀπολώσαμεν ἐκείνην, καὶ κατέστημεν εἰς τὴν τούτων χρεῖαν, μὴδὲ τῷ δευτέρῳ πάλιν κεχρησθαι φαρμάκῳ εἰς δέον. Εἰ γὰρ ἔγκλημα τὸ γραμμάτων δεηθῆναι, καὶ μὴ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπισπάσασθαι χάριν, σκόπησον ἡλίκη κατηγορία, τὸ μὴδὲ μετὰ τὴν βοήθειαν ταύτην ἐθέλιν κερδαίνειν, ἀλλ' ὥς εἰκὴ καὶ μάτην κείμενα τὰ γράμματα περιορᾶν, καὶ μείζονα ἐπισπᾶσθαι τὴν κόλασιν.» (ἀγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸν Ἅγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν*, Ὁμιλία Α', PG 57, 13).

22. «Τί οὖν; δερματίνους ἡμᾶς χιτῶνας κελεύεις περιβαλέσθαι;

Ἀδάμ, πολύ γρήγορα νά ἐπινοοῦν τήν ὑφαντική. Εἶναι σπουδαῖο στοιχεῖο ἡ ὑφαντική· πάρα πολύ σπουδαῖο.

Ἡ Νοεμά ἐπινόησε τήν ὑφαντική.²³ Ἀλλά γιατί; Διότι τώρα κρυώνει ὁ ἄνθρωπος. Κρύωνε πρῶτα στόν παράδεισο; Ὁχι. Πρῶτα καλλιεργοῦσε ὁ Ἀδάμ μέσα στόν παράδεισο τή γῆ; Ὁχι. Τώρα θά ὑφαίνει, θά καλλιεργεῖ. Θά δοῦμε στό προσεχές μάθημα ὅτι τόν στέλνει ὁ Θεός νά καλλιεργεῖ τή γῆ.

Νά πού πραγματικά ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα πού τά ὀνομάζουμε σήμερα πολιτισμό εἶναι ὀπλῶς μία κάποια ἄνεση μέσα στήν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος²⁴, ἔξω ἀπό τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτόν τόν λόγο δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ὅτι ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν τούς δερμάτινους χιτῶνες.

Οὐ τοῦτο λέγω· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκείνοις τοῖς χιτῶσιν ἐκέχρηντο· ὁ γὰρ φιλόανθρωπος Δεσπότης αἰεὶ ταῖς προλαβούσαις εὐεργεσίαις ἐτέρας προστίθισιν. Ἐπειδὴ γὰρ λοιπὸν ὑπευθύνους ἑαυτοὺς κατέστησαν ταῖς σωματικαῖς ἀνάγκαις, τῆς ἀπαθείας ἐκείνης καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς ἀποστερηθέντες, μετὰ ταῦτα ὥκονόμησεν, ἀπὸ τῶν ἐρίων τῶν προβάτων τὰ ἐνδύματα τοῖς ἀνθρώποις κατασκευάζεσθαι, οὐδενὸς ἐτέρου ἔνεκεν, ἢ ὥστε σκέπην γενέσθαι, καὶ μὴ τὸ λογικὸν τοῦτο ζῶον κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς ἀλόγοις ἐν γυμνότητι καὶ ἀσχημοσύνῃ διάγειν.» (Ὁμιλίας εἰς τὴν Γένεσιν, ΙΗ', β', PG 53, 150)

23. Κατὰ τήν ἐβραϊκὴν παράδοση, ἡ Νοεμά, ἀδελφὴ τοῦ σφυροκόπου χαλκῶς καὶ σιδηρουργοῦ Θόβελ, ἐφηῦρε τὸ γνέσιμο τῶν μαλλιών καὶ τήν ὑφανση. Βλ. *Γέν.* 4, 22 καὶ Ἀρχιμ. Ἰωήλ Γιαννακοπούλου *Ἡ Γένεσις*, Β. Ρηγόπουλος, Θεσ/νίκης 1976, σ. 72.

24. Μ' αὐτὴ τήν ἀγιογραφικὴν φράση ἐννοεῖται καὶ παρομοιάζεται ὁ παρὼν βίος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ γεμᾶτος ἀπὸ κλαυθμῶ, δηλαδὴ θρῆνο καὶ κλάμα. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ἐρμηνεύοντας τὸν Ψαλμὸ 83, 7, λέει: «Κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος τὸν θνητὸν βίον φησί.» (*Ερμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμούς*, PG 27, 369A. Βλ. *Βασ. Β'* 5, 23-24).

Νά πῶς λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὅλα αὐτά πού σᾶς εἶπα· ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ προπρωτικός ζοῦσε «ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος»· ζοῦσε μιά ἄτεχνη ζωή· δέν εἶχε οὔτε ἐπικαλύμματα οὔτε προβλήματα –ἐμεῖς ὅμως εἴμαστε γεμάτοι ἀπὸ προβλήματα· ἀπὸ τό πρῶι μέχρι τό βράδυ εἴμαστε μέ προβλήματα... «*τοιούτον γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς*»²⁵. τέτοιος ἔπρεπε νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀρχή· ἀλλὰ δυστυχῶς δέν εἶναι τώρα, κι αὐτὸ εἶναι κατάντημα!

Ὡστόσο, παιδιά, οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες*, εἶναι μία πραγματικότητα, ὅπως ἀντιλαμβανόμαστε, μ' ὅλα αὐτά πού εἶπαμε. Πῶς ὅμως πρέπει νά χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο αὐτοί;

Στοὺς *δερμάτινους χιτῶνες*, μέ τὴν ἔννοια πού δώσαμε σ' αὐτοὺς, ὑπάρχουν δύο ὅψεις· ἡ μία εἶναι ἀρνητική καὶ ἡ ἄλλη θετική. Φυσικά οἱ *δερμάτινοι χιτῶνες* σέ τίποτα δέν φταῖνε· ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπο ἀσκήσεως τῆς ἐλευθερίας μας ἐπάνω σ' αὐτές τίς δύο ὅψεις, πῶς δηλαδή θά σταθοῦμε ἀπέναντι στοὺς *δερμάτινους χιτῶνες*.

Θά σᾶς πῶ ἓνα παράδειγμα, πού τό ἀναφέρει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Ὁ Νῶε φύτεψε ἀμπελώννα, ἔκανε κρασί, τό ἤπιε καὶ μέθυσε. Τί σημαίνει αὐτό, ὅτι ἤπιε κρασί καὶ μέθυσε; Σημαίνει ὅτι ἔφταιγε τό ἀμπέλι; Τό ἀμπέλι, ἐν προκειμένῳ, καὶ τό κρασί τί θά ἦταν γιὰ τὸν Νῶε; Θά ἦταν ἡ ἐκπλήρωση μιᾶς ἀνάγκης του, ἓνας *δερμάτινος χιτῶνας*. Μήπως ἔφταιγε τό κρασί; μήπως τό ἀμπέλι; Ἀπαντᾷ ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «*Οὐ γὰρ τὸ*

25. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, Λόγος ME', η', PG 36, 632CD.

φυτὸν κακόν, οὔτε ὁ οἶνος πονηρόν, ἀλλ' ἡ παρὰ τὸ δέον χρῆσις.»²⁶. Οὔτε τὸ φυτὸ ἦταν κακό, οὔτε τὸ κρασί ἦταν πονηρό, ἀλλὰ ἡ πέρα ἀπὸ τὸ πρέπον χρῆσις ποῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν Νῶε· αὐτὸ ἦταν τὸ κακό. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρνητικὴ ὄψη τοῦ *δερμάτινου χιτῶνα*· ὅταν δηλαδή κάνουμε ὄχι τὴν χρῆσις, ἀλλὰ τὴν παράχρησις.

Ἀντιθέτως, ἡ ἄλλη ὄψη, ἡ θετικὴ, στό ἴδιο παράδειγμα, τὸ κρασί ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς ἴδιας τῆς σωτηρίας μας, γιατί μέ τὸ κρασί ἔχουμε τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας. Ὁ ἓνας μεθ' αὐτοῦ χάνεται, ὁ ἄλλος κοινωνεῖ Αἷμα Χριστοῦ καὶ σώζεται· τὸ ἴδιο πράγμα, τὸ γέννημα τῆς ἀμπέλου, στίς δύο τοῦ ὄψεως. Ὑπάρχει λοιπόν ἡ ἀρνητικὴ ὄψη, ὑπάρχει καὶ ἡ θετικὴ ὄψη. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπει, ἀνά πᾶσα στιγμή, νὰ ὑπάρχει ἡ σωστή χρῆσις, τὸ μέτρο.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει ἓνα πανέξυπνο παράδειγμα –πού ὅταν τὸ διάβασα γέλασα! «Τὸ μεῖζον τῆς χρείας, περιττὸν τῆς χρείας ἐστὶ καὶ ἄχρηστον. Ὑπόδησαι ὑπόδημα τοῦ ποδὸς μεῖζον· ἀλλ' οὐκ ἀνέξῃ· ἐμποδίζει γάρ σοι πρὸς τὴν βάδισιν.»²⁷. Τὸ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνάγκη σου εἶναι περιττὸ γιὰ τὴν ἀνάγκη σου καὶ ἄχρηστο. Φόρεσε παπούτσι στό πόδι σου σέ μεγαλύτερο μέγεθος· δέν θὰ τὸ ἀνεχθεῖς, γιατί θὰ σέ ἐμποδίσαι νὰ περπατήσεις. Ἀπὸ τὴν πλεονεξία σου, πῆγαινε στὸν τσαγκάρη καὶ παράγγειλε παπούτσια πολὺ μεγάλα, 80 νούμερο... γιατί εἶσαι πλεονέκτης! *Τσαγκάρη μου, θέλω μεγάλα παπούτσια*. Βάλε τὰ μεγάλα παπούτσια· σέ ἐμποδίζουν νὰ περπατήσεις! Εἶναι πανέξυπνο

26. Ὁμιλία εἰς τὴν Γένεσιν, ΚΘ', γ', PG 53, 265.

27. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὁμιλία Β', PG 49, 41.

παράδειγμα αυτό, καί δείχνει ότι τό παραπάνω δέν μᾶς χρειάζεται. Πρέπει νά μάθουμε τό μέτρο.²⁸

Ἐξ ἄλλου τήν ἴδια σημασία ἔχουν κι ἐκεῖνα πού λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι»²⁹, αὐτοὶ πού κάνουν χρήσιμη τοῦτου τοῦ κόσμου νά μὴν κάνουν κατάχρηση. Καί «ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθόμεθα»³⁰, ἔχοντας τροφές γιὰ νά φᾶμε καί σκεπάσματα γιὰ νά ντυθοῦμε καί νά σκεπαστοῦμε, σ' αὐτὰ νά ἀρκεστοῦμε· ὄχι παραπάνω.

Ἀκόμη, οἱ δερμάτινοι χιτῶνες εἶναι μία ὑπόμνηση. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος πάνω σ' αὐτό λέει: «*Ἡ τῶν ἱματίων περιβολὴ ὑπόμνησις ἡμῖν γινέσθω διηνεκῆς τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐκπτώσεως.*»³¹. Νά θυμᾶσαι, ἅμα βάξεις τά ρούχα, ὅτι αὐτὰ κάποτε δέν τά φοροῦσες, οὔτε θά

28. Πρβλ. καί ἀρχαῖα ἑλληνικά γνωμικά: «*Μέτρον ἄριστον*» (Κλεοβούλου, Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλ. Ι, 93). «*Μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον*» (Πυθαγόρας, Χρυσῶ Ἑπῆ, 38). «*Τὸ μέτριον ἄριστον καὶ τὸ μέσον*» (Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, 1295b). «*Μέτρῳ χρῶ*» (Πιπτακοῦ, Ἀνθ. Στοβ. Γ, 79δ). «*Μέτρα φυλάσσεσθαι*» (Ἡσιόδου, Ἑργα καὶ Ἡμέραι 694), «*Πάντων μέτρον ἄριστον· ὑπερβασίη δ' ἀλγεινόν*» (Φωκυλίδου, Γνωμαι, 36). «*Ἐντεχνον δὲ τὸ τὴν μέσσην ἐν ἅπασιν τέμνειν*» (Πλουτάρχου, Ἠθικά, 7β). «*Παῖδός, οὐκ ἀνδρὸς τὸ ἀμέτρως ἐπιθυμεῖν*» (Δημοκρίτου, Ἀπόσπ. 70). «*Καλὸν ἐν παντί τὸ ἴσον· ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἑλλειψις οὐ μοι δοκεῖ*» (Δημοκρίτου, Ἀπόσπ. 102), «*Πάντων μέσ' ἄριστα*» (Θέογνι Ἑλεγεῖαι, 335). «*Ἀδικοῦσί γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολὰς, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀναγκαῖα*» (Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, 1267α). «*Ἡ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα*» (Τραγικῶν, Ἀδ. Ἀπόσπ. 457). «*Μηδὲν ἄγαν*» (Χίλωνος Λακεδαιμ. Διογ. Λαέρτιος, Βίοι Φιλ. Ι, 41) κ.ἄ..

29. Α' Κορ. 7, 31.

30. Α' Τιμ. 6, 8.

31. Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν, ΙΗ', β', PG 53, 150.

τά ξαναφορέσεις στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ· τά φορᾷς γιατί εἶσαι τιμωρημένος, γιατί ἀμάρτησαν οἱ πρόγονοί σου μέσα στόν παράδεισο, καί ὄχι γιά καύχημα.

Πρέπει ἀκόμη, παιδιά, νά δοῦμε τούς *δερμάτινους χιτῶνες* καί μέ ἐντελῶς ἱστορικά κριτήρια, ἢ γραμματικά, ὅ,τι λέει τό ἱερό κείμενο· ὁ Θεός *ἔκανε χιτῶνες γιά νά ντύσει τούς πρωτοπλάστους*. Πράγματι, ἐνδύει τούς πρωτοπλάστους· γιατί; διότι οἱ πρωτόπλαστοι πρῶτοι ἔκαναν μιά φορεσιά μέ φύλλα συκιᾶς, *περιζώματα*, σκεπάσματα, ἀνεπαρκῆ ὅμως. Καί ὁ Θεός τώρα κάνει *δερμάτινους χιτῶνες*, πού εἶναι πολύ ἐπαρκέστεροι ἀπό τά φύλλα τῆς συκιᾶς, ἀκριβῶς διότι ἀπό ἐδῶ κι ἔμπρός τό ἀνθρώπινο σῶμα θά εἶναι εὐπαθές, κι ἔτσι θά ἔχει ἀνάγκη καλύψεως ἀπό τίς καιρικές μεταβολές.

Ἄλλά ἄς λογαριάσουμε καί κάτι ἀκόμη. Μεταξύ τοῦ σώματος καί τῶν *δερματίνων χιτῶνων* ὑπάρχει καί ἓνα ἄλλο ἔνδυμα· ὅπως θά λέγαμε, τά ἐσώρουχά μας. Φορᾷμε τά ἐξώρουχα, ἀλλά φορᾷμε καί τά ἐσώρουχα. Τά ἐσώρουχα εἶναι ἀνάμεσα στά ἐξώρουχα καί τό σῶμα. Νοητά ἐσώρουχα αὐτά. Ξέρετε ποιὰ εἶναι; Εἶναι τό ἔνδυμα τῆς ντροπῆς.

Ὁ Θεός, λοιπόν, ντύνει τούς πρωτοπλάστους, νά μένουν πάντα ντυμένοι, γιά νά διατηρηθεῖ τό ἔνδυμα τῆς ντροπῆς· γιατί ἂν βγάλουμε τά ροῦχα μας, μαζί μέ τά ροῦχα βγάζουμε καί τήν ντροπή!³² Καί ἂν θέλετε, γιά νά μήν ἐξαχρειωθεῖ καί τό γενετήσιο ἔνστικτό μας –πράγμα πού τό λέγαμε σέ ἓνα περασμένο μάθημα—³³

32. Πρβλ. Ἡροδότου, *Ἱστορίαι*, Κλειώ, 1.8.14: «Ἄμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή.».

33. Βλ. Γέν. 2, 25, καί π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία, Τόμος Γ΄*, Μάθημα 33ο, ἐκδ. Ἱερᾶς

γι' αυτό δέν πρέπει νά απογυμνωνόμαστε. Διότι καί τό γενετήσιο ἐξαχρειώνεται, καί ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἕνα κτῆνος, ἕνα ζῶο... καί μάλιστα χειρότερος καί ἀπό ἕνα ζῶο, γιατί τά ζῶα γνωρίζουν καί τούς καιρούς τους, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος δέν γνωρίζει τίποτε πιά!

Ἐξ ἄλλου τό ὅτι ἡ ντροπή πρέπει νά διατηρηθεῖ, τό λέει καί ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ. Ὅταν ἔπεσε καί τόν ἀναζητοῦσε ὁ Θεός, Ἀδάμ, *ποῦ εἶσαι;* ἐκεῖνος ἀπάντησε: «ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καί ἐκρύβην»³⁴. Ὅμως γιατί εἶπε «γυμνός εἰμί»; Ντρεπόταν γιά τήν γυμνότητά του. Αὐτό σημαίνει λοιπόν ὅτι πρέπει νά ντύνεται ὁ ἄνθρωπος, γιά νά μὴν ἀποβάλει τήν ντροπή.

Χαρακτηριστικό ἀκόμα τῆς ἐποχῆς μας, δυστυχῶς, εἶναι ὅτι ἀφαιροῦμε τά ροῦχα μας· καί μαζί μέ τά ροῦχα μας, ἀφαιροῦμε καί τήν ντροπή! Δέν ντρεπόμαστε πιά γιά τίποτα... ἔχουμε γίνει ξετσιπίωτοι!

Ἀλλά θά ἤθελα νά τελειώσω μέ κάτι πολύ σημαντικό. Αὐτοί οἱ δερμάτινοι χιτῶνες μεταποιήθηκαν.

Κάποτε, ξέρετε, δίναμε τά ροῦχα μας στόν ράφτη καί λέγαμε: *Γύρισε τό μέσα ἔξω, γιατί πάλιωσε, τρίφτηκε· τό μέσα βάλτε το ἀπ' ἔξω*. Παλιά ἔτσι κάναμε, παιδιά. Ἄνδρες καί γυναῖκες δίναμε τά ροῦχα στόν ράφτη, στή μοδίστρα, νά μᾶς τά γυρίσει τό μέσα-ἔξω. Αὐτή ἡ εἰκόνα εἶναι πολύ ωραία, ὅταν λέει ὁ Θεός ὅτι τό σύμπαν θά τό γυρίσει μέσα-ἔξω σάν ἱμάτιο καί θά τό κάνει καινούργιο.³⁵

Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2019, σ. 216 κ.έ. Ἐπίσης βλ. καί *Μάθημα 62ο*, σσ. 36-38.

34. *Γέν.* 3, 10.

35. Βλ. *Ψαλμ.* 101, 27. *Ἑβρ.* 1, 11.

Λοιπόν, κι αυτούς τούς *δερμάτινους χιτῶνες* τώρα τούς γυρίζουμε μέσα-έξω! Πῶς γίνεται; Αὐτό γίνεται, παιδιά, μέ τή σάρκωση τοῦ Λόγου, τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Ὁ Χριστός φόρεσε ἀνθρώπινο σῶμα. Ἀλλά καί κάτι περισσότερο· φόρεσε κόκκινη χλαμύδα, ἐμπαικτική, γιά νά ἀνανεώσει τούς *δερμάτινους χιτῶνες* τῶν ἀνθρώπων, ὥστε στό ἐξῆς *χιτῶνας* τῶν ἀνθρώπων νά εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός!

Γι' αὐτό λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης: «*Ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν χιτῶνα τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· Ἰησοῦν δὲ λέγει εἶναι τὸ ἔνδυμα.*»³⁶. Τό ἔνδυμα εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὁ ἴδιος γίνεται ἔνδυμα! Βγάζουμε τούς *δερμάτινους χιτῶνες* καί τούς ἀλλάζουμε μέ τό ἔνδυμα Ἰησοῦς Χριστός!³⁷

Καί ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, ἐρμηνεύοντας τό ἀγιογραφικό χωρίο «*γυμνὸς ἦμην, καὶ περιεβάλετέ με*»³⁸, πού ὁ Χριστός θά πεῖ στήν ὥρα τῆς Κρίσεως, λέει ὅτι πρέπει ἐμεῖς νά ντύσουμε τόν Χριστό μέ τίς ἀγαθές μας πράξεις. Ἀκοῦστε το σέ μετάφραση: *Γυμνὸς ἦμουν ἀπὸ τίς δικές σου ἐνάρετες πράξεις, καί δέν μέ ἔντυσες μέ αὐτές!*³⁹

Ἐδῶ βλέπουμε δηλαδή κάτι πολύ σημαντικό. Θυμηθεῖτε ἀκόμα τὴν παραβολή τῶν βασιλικῶν γάμων. Κάποιος μπαίνει μέσα, καί τοῦ λέει ὁ οἰκοδεσπότης:

36. *Εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, Ὁμιλία ΙΑ΄*, PG 44, 1005AB.

37. Στό μυστήριο τῆς Βαπτίσεως ψάλλουμε: «*Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.*». Βλ. Γαλ. 3, 27.

38. *Ματθ.* 25, 36.

39. «*Γυμνὸς ἦμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς.*» (Ἀπαντα, Τόμος Β΄, Βίβλος τῶν ἠθικῶν, Λόγος Γ΄, Περὶ τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως).

«Εταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;»⁴⁰. Φίλε, πῶς μπήκες ἐδῶ, καί δέν ἔχεις ἔνδυμα, χιτῶνα, γάμου; Βγάλτε τον ἔξω! διότι ὄφειλε, μπαίνοντας ἀπό τήν πόρτα, νά ζητήσῃ ἔνδυμα γάμου. Δηλαδή, πῶς πᾶς νά μπεῖς στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ; μέ τούς δερμάτινους χιτῶνες;... Ὁχι· πρέπει πρῶτα νά μεταποιηθοῦν. Καί τό ἔνδυμα ἐδῶ στήν παραβολή, παιδιά, εἶναι –ἀκοῦστε– ὁ ἴδιος ὁ Χριστός!⁴¹

Γι' αὐτό στό ἐξῆς –νά τό ξέρουμε– θά πρέπει νά ἀρχίσουμε, σιγά-σιγά, νά μεταβάλλουμε τούς δερμάτινους χιτῶνες σέ χιτῶνα πού λέγεται Ἰησοῦς Χριστός.⁴² Καί ἔτσι φεύγουμε, παιδιά, ἀπό ἐκείνη τήν νέκρωση, τό φρόνημα τῆς σαρκός, φεύγουμε, καί ἐνδυνάμαστε τόν Χριστό· καί ἀρχίζουμε νά ντυνόμαστε πάλι τήν θεία δόξα, νά ντυνόμαστε τόν Ἰησοῦ Χριστό.

40. Ματθ. 22, 12.

41. Βλ. ἁγίου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ἄπαντα, Τόμος Β', Βίβλος τῶν ἠθικῶν, Λόγος Γ': «Πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός ὁμοῦ γένηται... στολή... καί εἴ τι οὖν ἕτερον πρὸς τρυφήν ἢ δόξαν καί τερπνότητα ἐπιτήδειον, ... ὁ αὐτός καί ἔνδυμα πᾶσιν ἔσται, ὡς μηδενὸς ἐν τῷ μυστικῷ γάμῳ εἰσερχομένου μὴ τὸν ἀπρόσιτον τοῦτον φοροῦντος χιτῶνα.» καί τοῦ ἰδίου, Ἔτερα κεφάλαια γνωστικά τε καί θεολογικά, νθ', PG 120, 632AB: «Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθεῖς, καί περιφανὲς ἀξίωμα στολήν τε παρ' αὐτοῦ ἐνδυθεὶς ... βλέπει αἰετὴν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν περιλάμπουσαν αὐτόν, ἥτις ἔνδυμα καλεῖται καὶ βασιλείος ἀλουργίς· μᾶλλον δέ, ὅπερ αὐτός ἐστι Χριστὸς ὁ Κύριος, εἴπερ αὐτὸν οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἐπενδύονται.». Πρβλ. Γαλ. 3, 27.

42. Βλ. ἱεροῦ Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν παραβολὴν περὶ τοῦ ἀσώτου, PG 59, 519, καὶ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας, Περὶ τοῦ ἀποδημιζαντος εἰς χώραν μακράν, PG 123, 957AB: «καὶ στολήν πρώτην περιθεύσας, τὸν Χριστὸν αὐτὸν (ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα)», Γαλ. 3, 27. Λουκᾶ 15, 22.

Πάντως, ἄς τό ξέρουμε ὅλοι μας, δέν θά μποῦμε στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, ἂν ἀπό τήν παροῦσα ζωή δέν ἔχουμε ντυθεῖ τό καινούργιο μας ἔνδυμα, τόν Ἰησοῦ Χριστό!⁴³

Βλέπετε λοιπόν τώρα πῶς ὁ Χριστός ἔρχεται νά διορθώσει τούς *δερμάτινους χιτῶνες*; Ξέρετε ποιός ἀκριβῶς ἦταν ὁ Θεός ἐκεῖ στόν παράδεισο; Ὁ Θεός Λόγος ἦταν! Αὐτός ἐνανθρώπησε.⁴⁴ Τότε ἔδωσε τούς *δερμάτινους χιτῶνες*, ἐνῶ τώρα δίνει τόν ἑαυτό Του· καί λέει: *Ἀνθρωποι, ντυθεῖτε ἐμένα. Καί, ἐνδυόμενοι ἐμένα, σώξτε· γίνεστε πάλι ὅπως πρῶτα, καί κληρονομεῖτε τόν κρεῖττονα Παράδεισο, τόν καλύτερο Παράδεισο, τόν ἀγαθότερο Παράδεισο, αὐτή τήν ἴδια τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ!...* Ἐκεῖ δέν θά ὑπάρχουν πλέον καθόλου ἀνάγκες, ὅπως ὑπῆρχαν τότε, ἔστω καί πρωτοκικά, πού ὁ Ἀδάμ ἔπρεπε νά φάει καί νά πιεῖ καί νά κοιμηθεῖ.

Στήν καινούργια αὐτή κατάσταση βασιλεύει ἡ μα-

43. Βλ. ἁγ. Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, *Ἄπαντα, τόμ. Β΄, Βίβλος τῶν ἠθικῶν, Λόγος Ι΄, Περὶ τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ.*

44. Ὁ ἁγ. Νεκτάριος Πενταπόλεως γράφει σχετικᾶ: «Τὸ Τριαδικὸν τῆς θεότητος διδάσκεται κεκαλυμμένως πῶς ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἐν αὐτῇ ἀποκαλύπτεται πάντοτε τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπερ ἐστὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης.» (Ὁρθόδοξος Ἱερὰ Κατήχησις, Ἀθῆναι 1899, σ. 87). Βλ. Νικολάου Ἱ. Σωτηροπούλου, *Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ*, ἐκδ. Ὁ Σταυρός, Ἀθῆναι 1976, καί π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Χριστιανικὴ Κοσμολογία, Τόμος Α΄, Μάθημα 3ο*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2017.

καριότητα, τό ἀνενδεές καί ἡ εὐτυχία τῆς θεωρίας τοῦ προσώπου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου!

Ἀλλά, πρῶτα ὁ Θεός, θά συνεχίσουμε.

Κυριακή, 24 Μαρτίου 1985